

Läs den bifogade artikeln om förslaget till en svensk kulturkanon och redogör för de olika argumenten för och emot att införa en kulturkanon i Sverige. Reflektera självständigt över en kulturkanons roll i samhället och skolan och om den kan användas som ett politiskt verktyg. Använd gärna egna erfarenheter av kultur och litteratur i din diskussion och ge olika exempel på litteratur som du anser bör ingå eller inte i en kulturkanon.

Artikeln är på svenska men du kan skriva din essä på svenska, danska eller norska.

Dagens Nyheter

DN.se

KULTUR

Kulturkanon – tom politisk gest eller viktig hjälp i skolan?

Gunnar Asplunds bibliotek, Carl Larssons akvareller och Roy Anderssons film "En kärlekshistoria" – är de värda att vara med i en svensk kulturkanon? Foto: Roger Turesson, Bukowskis, Walter Hirsch

Publicerad 2022-10-21

Text Matilda Källén

Efter beskedet att Sverige ska få en nationell kulturkanon har den ofta omdebatterade frågan återigen hamnat i hetluften. Men vad innebär en kanon egentligen, och vad säger experterna om förslaget?

Sverige ska ha en nationell kulturkanon. Det har regeringspartierna och SD slagit fast i sin gemensamma politiska överenskommelse Tidöavtalet. Vad det innebär i praktiken är oklart. Den nya kulturministern har inte gett några mer konkreta svar än att det finns "[en god nytta](#)" i Sveriges kulturskatt. Det återstår att se vilka experter som ska ta fram listan, vilka verk den ska innehålla och vem den är till för.

Kanske kan andra länder ge en fingervisning. I Frankrike läser skolelever [franska klassiker på sommarloven](#) och i Danmark lanserades en kulturkanon redan 2006, i form av en bok som

delades ut i danska skolor. Listan består av 108 danska verk, däribland lego, H C Andersens saga ”Den lilla sjöjungfrun”, Lars von Triers film ”Idioterna” – och Sydneys operahus av den danske arkitekten Jørn Utzon.

Tilltaget välkomnades av flera, medan andra, däribland Lars von Trier, var kritiska och menade att en statligt sanktionerad kanon ofta fungerar som ett politiskt och nationalistiskt verktyg.

I kulturen används kanon ofta för att beskriva en sorts ”officiell version”. Vilka texter av J R R Tolkien som ingår i Midgårds kanon är till exempel en ständigt pågående debatt. Enligt Svenska Akademiens ordlista betyder ordet ”fastställd norm”, men också ”Bibeln erkända böcker; ett lands klassiska litteratur; förteckning över helgon”.

– Kanonbegreppet kommer ursprungligen från religionen, säger Torbjörn Forslid, professor i litteraturvetenskap vid Lunds universitet.

– Där handlar det om vilka skrifter som gäller och inte, och samma tanke finns inom till exempel litteraturen: Vilka böcker är viktiga, vilka är mindre viktiga? Historiskt har det definierats av skolorna och universiteten, även om det har varit informellt.

Länge var det ingen som direkt ifrågasatte vilken litteratur som ansågs vara värdefull, fortsätter Torbjörn Forslid, men på 1970-talet föddes vad han beskriver som ”kampen om kanon”.

Lego – ett av 108 verk på Danmarks kulturkanon. Foto: Hasse Holmberg/TT

Enligt Carin Franzén, professor i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet och redaktör för ”Natur & Kulturs litteraturhistoria” (2021), drevs kanondebatten framåt av feminister som ifrågasatte varför det fanns så få kvinnliga författare på skolornas läslistor. I dag har diskussionen utvecklats till att också omfatta ett ifrågasättande av det västerländska perspektivet.

– På universiteten finns en medvetenhet om att kanon är något som ständigt förändras, eftersom den styrs av normer och värderingar som ständigt förändras. I dag är det ju självklart med kvinnliga författare på läslistorna, säger hon.

Ja, kanon har länge varit en het fråga för akademien – men också för svensk politik. Sommaren 2006 skakades kultursverige av en intensiv debatt sedan den folkpartistiska politikern Cecilia Wikström [förlagit att Sverige skulle följa Danmarks exempel och införa en litteraturkanon](#) i svensk skola.

Därefter har kanonutspelen avlöst varandra, och kommit från bägge politiska läger. Efter en tid i dvala fick frågan nytt liv när KD 2015 förordade en klassikerlista och Ebba Busch inte kunde svara på vilka författare som skrivit ”Gösta Berlings saga”, ”Giftas” eller ”Gentlemen”.

Carl Larssons akvarell ”Syende flicka” från hemmet i Sundborn. Foto: Bukowskis
Koppen ”Prunus” av Stig Lindberg. Foto: Bodil Karlsson/Nationalmuseum

När DN [inför årets val](#) frågade riksdagspartiernas kulturpolitiska talespersoner om en nationell kulturkanon borde införas, svarade två av dem ja (SD, KD) och fem av dem nej (MP, S, C, V, L). L brukade vara för, men ändrade sig när [Ungern strök den judiske författaren Imre Kertész ur sin kanon](#) 2020. M:s hållning var att en kulturkanon är en intressant men svår genomförbar idé.

Ett par veckor senare står det klart att SD och KD fått sin vilja igenom – om än inte hela vägen.

När SD förra året lade en motion om att införa en nationell kulturkanon, föreslog partiet också en immateriell kanon där värderingar och traditioner skulle ingå. En liknande spikades i Danmark 2016. På [den tio punkter långa listan](#), som kokades ner från 2 500 förslag från allmänheten, finns både välfärdssamhället, det kristna kulturarvet och ”hygge”.

Roland Utbult, Kristdemokraternas kulturpolitiska talesperson, menar att Skolverket borde ha huvudansvaret för att ta fram en kulturkanon. Foto: Beatrice Lundborg

I Tidöavtalet nämns inte immateriell kulturkanon, däremot en nationell kulturkanon som, i likhet med Danmarks första kanon, ska tas fram av externa expertkommittéer. [Enligt Roland Utbult](#), KD:s kulturpolitiska talesperson, borde Skolverket ha huvudansvaret, i samarbete med de litteratur- och idéhistoriska institutionerna vid universiteten.

– Jag kan inte tala för mina kollegor men jag skulle inte vilja sitta i en sådan kommitté, säger Carin Franzén på Stockholms universitet.

– Det är klart att man kan sätta ihop en lista, men det måste vara svårt att göra den representativ. Jag tänker att det blir en väldigt godtycklig lista som åldras fort.

Hon ser gärna att skolan värnar om europeisk kultur och språk i tider då amerikansk kultur och engelska får starkare dominans, men menar att specifika verk bör bestämmas av lärare.

– Jag tror att det blir mer kreativt än om eleverna ”prackas på” en lista, det känns konservativt och som ett uttryck för en uppfattning att det finns vissa svenska värden som man vill lägga grund för i skolan. Går man en lärarutbildning får man ju dessutom ändå med sig en sorts kanon som kommer att återspeglas i undervisningen. Så det här ser jag mest som en politisk gest.

”Det är klart att man kan sätta ihop en lista, men det måste vara svårt att göra den representativ”, säger Carin Franzén, professor i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet. Foto: Sara Mac Key

Torbjörn Forslid på Lunds universitet är mer positivt inställd till en nationell kulturkanon.

– Eftersom många inte känner till den informella kanon som ändå finns i Sverige så kan en formell lista leda till demokratisering, säger han.

– När man hade samma diskussioner i Danmark fanns en oro, men när listan väl kom visade det sig att det inte var ett så stort problem, folk kunde vara ganska överens om att det var viktiga verk som var med.

Men, fortsätter Torbjörn Forslid, det vore bra med flera olika kanonlistor: en för grundskolan, en för universitetet, en med internationella verk, och så vidare.

– Det är ett problem att tänka sig en kanon en gång för alla. Vad som är värdefull kultur breddas ju. Inom litteraturvetenskapen går vi just nu från en västerländsk kanon till en bredare. Man kan också titta på fantasylitteraturen och hur den stigit i värde.

”En formell lista kan leda till demokratisering”, säger Torbjörn Forslid, professor i litteraturvetenskap vid Lunds universitet. Foto: Kennet Ruona

Kanske kan olika listor också bli verklighet. I Tidöavtalet nämns inte bara en nationell kulturkanon, utan också att läslistor med ”svenska och internationella skönlitterära verk” ska tas fram för olika årskurser i grundskolan och gymnasiet. Samtidigt föreslår avtalet en författningsändring som ska ”tydliggöra att läraren beslutar om undervisningen och dess utformning”.

- Det viktiga är att politiken bestämmer sig för vilken väg vi ska gå, säger Peter Fredriksson, generaldirektör på Skolverket.
- Traditionen i Sverige är att man lämnar stort utrymme till lärarna att utforma innehållet i undervisningen. Kursplanernas innehåll är sällan så detaljerat. De enda undantagen är att Bibeln och nationalsången är nämnda. Men det är klart att man skulle kunna ha mer detaljerade formuleringar. Utifrån ett likvärdighetsperspektiv är det bra om alla elever får möta samma kulturarv.

Peter Fredriksson är generaldirektör på Skolverket. ”Det viktiga är att politiken bestämmer sig för vilken väg vi ska gå”, säger han. Foto: Linnéa Wannefors/TT

Peter Fredriksson anser att det är ”en självklarhet” att kanonuppdraget ska landa på Skolverkets axlar eftersom myndigheten ansvarar för skolans styrdokument. Men då, fortsätter han, måste det finnas ett tydligt syfte med kanon – och fler utbildade och legitimerade lärare som på ett bra sätt kan förmedla varför vissa verk pekas ut som viktigare än andra.

KD:s Roland Utbult föreslår också att Svenska Akademien borde vara involverad i att ta fram kanonlistan. Akademiens ständige sekreterare Mats Malm säger till DN att man kommer att ta diskussionen om frågan kommer, men han är tveksam: ”Svenska Akademien arbetar med att uppmärksamma och understödja litteratur och läsning, men inte med att anvisa specifika litterära verk.”